

Vazeni studenti študijného modulu SP/9,

v prílohe nasledujúcich mailov vám zasielam prednasky v Power Point-ovej (P.P). forme ako aj sylabus k predmetu sociologia.

Ako som spomínala v uvode nasho stretnutia, su do nich zakomponovane uz aj casti, doplnene na navrh p. profesora. (Najrozsiahlejsi doplnok je s s nazvom Totalne institucie, v prednaske o Socialych skupinach, organizaciach, a totalnej institucii.) Ine zmeny su minimalne:)

Blizsia specifikacia na test:

1. ked si precitate sylabus k predmetu uvidite zoznam tem, ktore musite vediet k zaverecnemu testu...
(temy najdete bud v PP. prednaskach, alebo v povinnej literature Buzik,Sopoci: Zaklady sociologie)

2. Povinna je kniha z povinnej literatury (Búzik, B., Sopóci, J.: Základy sociológie, SPN, Bratislava,) **a power pointove prednasky** (oni su robene v nadvaznosti na knihu, ale obsahuju aj nove veci, ktore v knihe nenajdete, ale v sylaboch - temach k skuske ich mate...a preto je potrebne ich taktiez vediet. PP su cca.na 90% tematicky zhodne s knihou)

3. z knihy Búzik, B., Sopóci, J.: Základy sociológie, SPN, Bratislava, 2006, ktora je pre vas povinna, **nemusite vediet: kapitola: 11. Komunita kapitola 15. Slovenska spolocnost z pohladu sociologie** (tuto kapitolu starsie vydania tejto knihy neobsahuju)

4. test bude obsahovat uzavrete (kruzkovacie) aj otvorene otazky.

Prajem vam prijemne samostudium a vela trpezlivosti a tesim sa na stretnutie s Vami pri zaverecnom teste.

S pozdravom

Jana Adamcova

SOCIOLÓGIA

Sylabus a bibliografia k predmetu, priebeh výučby a predmetovej skúšky

Školský rok:2007/2008, Študijný semester: zimný

Študijný odbor: Sociálna práca, forma: externá, ročník:1.,

Vyučujúca: Mgr. Jana Adamcová

SYLABUS predmetu:

1. *Sociológia ako veda. Vývin sociológie, hlavní predstavitelia a základné sociologické teórie*
2. *Spoločnosť*
3. *Sociálna štruktúra, sociálne nerovnosti, sociálna diferenciacia, sociálna stratifikácia*
4. *Kultúra*
5. *Náboženský, ekonomický a politický systém*
6. *Sociálne skupiny, organizácia, byrokracia, totálna inštitúcia*
7. *Socializácia, deviácia a sociálna kontrola*
8. *Rodina a manželstvo*

Literatúra:

Povinná literatúra:

Búzik, B., Sopóci, J.: Základy sociológie, SPN, Bratislava, 2006

Odporúčaná literatúra:

Košta, J.: Sociológia, FMV EUB, Ekonóm, Bratislava, 2004

Keller, J.: Úvod do sociologie, Slon, Praha, 2005

Pieper J.: Základní formy sociálních pravidel hry, Oikoymenh, Praha 1994

Sociológia ako veda

Vývin sociológie, hlavní predstavitelia a základné sociologické teórie

„Pôvab sociológie spočíva v tom, že jej pohľad nám umožňuje vidieť v novom svetle ten istý svet, v ktorom sme žili celý náš život.“

Peter L. Berger

Sociológia ako veda

Sociológia

Je vedou o spolužití ľudí. Je to veda, ktorá skúma spôsoby, priebeh, zmeny, príčiny a dôsledky spolužitia ľudí.

Spolužitie:

je akýkoľvek krátkodobý, alebo dlhodobý styk, pri ktorom dochádza k vzájomnému ovplyvňovaniu sa ľudí. Spolužitie ľudí ovplyvňuje (na rozdiel od zvierat) kultúra – tradície, zvyky, normy, hodnoty...
formy spolužitia: a) chaotické, b) usporiadané.

Usporiadané sa riadi určitými pravidlami, je preto predpovedateľné – predvídateľné. Usporiadanosť sa na rozdiel od zvierat neudržiava inštinktom, ale súhlasom – dobrovoľným, alebo vynúteným.

▪ Definícia predmetu sociológie.

▪ **Širšie** – **definovanie sociológie ako vedy o spoločnosti.** Podľa mnohých sociológov je to nesprávne, lebo spoločnosť nie je všade chápaná ako rovnocenný pojem

▪ **Užšie** – **definovanie predmetu**

skúmanie určitých stránok spolužitia ľudí. Sociológia sa potom definuje ako veda o sociálnych interakciách, sociálnych vzťahoch, sociálnych skupinách, sociálnych inštitúciách, sociálnej štruktúre a pod.

vymedzenie z časového hľadiska. Tu je predmetom sociológie skúmanie tradičnej spoločnosti, modernej industriálnej spoločnosti a postindustriálnej spoločnosti.....atd.

Sociológia ako teoreticko-empirická veda

Sociologické vedecké poznávanie možno rozdeliť na dve základné činnosti:

- 1. **vedeckú teóriu** (súbor všeobecných konštatovaní o jave...) nap. všeobecná teória, teória stredného dosahu
- 2. **empirický sg. výskum** :špecifický výskumný postup zameraný na skúmanie spoločenských javov, ktorý využíva empirické údaje. Výskum pozostáva z nasledovných krokov:
 1. vymedzenie problematiky, 2. štúdium literatúry, 3. formulácia hypotéz, 4. voľba metodiky, 5. zber údajov, 6. analýza zozbieraných údajov, 7. formulácia záverov.) /Nevyhnutne naštudovať si pojem a postup „sociologického výskumu“ v knihe!!!

Sociológia ako veda

Sociológia ako sociálna veda.

Sociálne vedy sa orientujú na poznávanie ľudského správania a jeho produktov. Sociálne vedy sa na rozdiel od prírodných, či technických vied vyznačujú komplikovanejším poznávacím procesom, ťažkosťami s presnou formuláciou zovšeobecnení a predpovedí.

Existujú 3 osobitosti sociálnych vied, ktoré sú zdrojom spomínaných ťažkostí.

1. *reaktivita ľudského správania*, (to sa mení, ak sa skúmaný dozvie, že je predmetom výskumu)
2. *odlišnosť ľudského správania v čase a priestore*
3. *orientácia výskumu na samých seba* (sociálne teórie sa prelínajú so skúsenosťami samotného autora teórie, či výskumu).

Vzťah sociológie a iných sociálnych vied.

Inými sociálnymi vedami sú napríklad psychológia, ekonómia, politológia, antropológia, história, etnológia, ... Predmety sociálnych vied sa často prekrývajú.

Členenie sociológie.

- - **MAKROSOCIOLÓGIA** a **MIKROSOCIOLÓGIA** (makro –skúma nadindividuálne javy spoločnosti, štruktúru spoločnosti, kultúru, štáty, veľké sociálne skupiny. Mikro – na jednotlivcov, rodiny, malé skupiny, ich interakcie, myslenie, štúdium významu, motívu na správanie skupiny, rodiny, atď)
- - na **ŠPECIÁLNE SG.DISCIPLÍNY** (všetky možné vetvy opisujúce príbuzné sociálne javy – soc.rodiny, kultúry, umenia, mesta, medicíny, výchovy a vzdelávania,.....)
- - **TEORETICKÁ, APLIKOVANÁ, KLINICKÁ SOC.-IA** (Teoretická- základná, čisté spoznávanie základných charakteristík, Aplikovaná – uplatňovanie poznania v praxi, Klinická – terapia, reštruktúrácia..)

Vývin sociológie, hlavní predstavitelia a základné sociologické teórie

Vznik sociológie.

- Sociológia je pomerne mladá veda, ktorá sa nadobudla svoju ucelenú podobu v 1/2 19. storočia. Sociálne myslenie je však prítomné už od starovekých civilizácií, cez gréckych, rímskych a stredovekých mysliteľov. (Aristoteles, Platón, Machiaveli, Locke)
- Zakladateľom, ocom sociológie je Auguste Comte. Termín „sociológia“ prvýkrát použil vo svojej práci „Cours de Philosophie Positive“ (1830-1842) a zároveň načrtnol zameranie tejto vedy.

Najvýznamnejší prví sociológovia

Auguste Comte (1798-1857)

- Francúz. Zakladateľ pozitivizmu. Sociológovia skúmal na základe sociálnej statiky a dynamiky. **Sociálna statika** je skúmanie toho, čo malo prispievať k stabilite spoločnosti. Podľa neho 3 najvýznamnejšími faktormi stability sú jazyk, náboženstvo, deľba práce. **Sociálna dynamika** zas mala skúmať spoločenský vývoj. Comte ho sám chápal ako evolúciu, ktorej základom bol *intelektuálny vývin*. Podľa jeho teórie, spoločnosť mala prejsť **3 vývojovými fázami**: a) **teologické** (všetko sa vysvetľovalo nadprirodzenými silami), b) **metafyzické** (filozofická, abstraktná špekulácia), c) **pozitívne**(vedecký prístup, vedecké skúmanie, poznanie). Comtovi imponovala stabilita starej spoločnosti a pokúšal sa navrhnúť model novej, modernej (pozitívnej) industriálnej spoločnosti podľa vzoru starej. V modernej spoločnosti mali mať vedci privilegované postavenie a plniť role akýchsi „moderných šamanov – kňazov“ pod ktorými si predstavoval technokratov a ich vedecké direktívne riadenie.
- Comteho pozitivizmus je známy ako filozoficko-medologický smer, ktorý požaduje skúmanie len reálnych, skúsenostou overiteľných skutočností - vedu, ktorá by niečo tvrdila alebo zamietla len na základe faktov, výsledkov experimentu. Odmietla špekulácie teologické či filozofické.

Vývin sociológie, hlavní predstavitelia a základné sociologické teórie

Herbert Spencer (1820-1903)

- Angličan. Bol zástancom evolučnej teórie a spoločnosť prirovnával k živému organizmu. Jeho prístup sa označuje aj ako sociálny darwinizmus, lebo bol presvedčený, že prirodzeným výberom sa vyformovala najlepšia možná podoba spoločnosti. Pokiaľ išlo o budúcnosť spoločnosti, bol optimistom. Nazdával sa, že smeruje od egoizmu k altruizmu, od militantných k mierovým sociálnym vzťahom a stále k dokonalejším ľudským vzťahom.

Karl Marx (1818-1883)

- Nemeč. Sociálny filozof a revolucionár. Za základ života v spoločnosti považoval materiálnu výrobu. Všetky vzťahy organizované okolo nej tvoria *materiálnu základňu*. Následne každej základni zodpovedá jej právna, politická a *ideová nadstavba*. Stupne vývoja oboch z nich charakterizujú *spoločensko-ekonomickú formáciu* – spoločenské usporiadanie. Striedania jednotlivých formácií sa dejú cez *revolučnú zmenu*.
- Vtedajšiu industriálnu spoločnosť charakterizoval ako kapitalistickú, buržoáznú. Skladala sa podľa neho z 2 protikladných spoločenských tried (buržoázie-vlastníkov kapitálu a pracovnej sily- tvorcu kapitálu). Zosilňovanie vykorisťovania a **triedny konflikt** sú nevyhnutné a nakoniec povedú k vzniku beztriednej – socialistickej, komunistickej spoločnosti. Vznikne komunálny systém so spoločným vlastníctvom výrobných prostriedkov, väčšou rovnosťou medzi ľuďmi.

Vývin sociológie, hlavní predstaviteľa

a základné sociologické teórie

Émile Durkheim (1857-1917)

- Francúz. Prvý profesor sociológie, nasledovateľ A. Comta. Podľa Durkheima ak chce byť sociológia pozitívnou vedou, má skúmať „**sociálne fakty**“. (= to sú tie stránky sociálneho života, ktoré sú schopné vyvíjať vonkajší nátlak na jednotlivcov, majú vlastnú existenciu, nezávislú od individuálnych prejavov jednotlivcov.) K štúdiu sociológie sa musí pristupovať presne a objektívne, rovnako ako keď sa skúma príroda. Jeho známym prvým pravidlom bolo skúmať sociálne javy ako „veci“.
- Zaujímal sa aj o sily, ktoré udržujú spoločnosť pohromade (čo spôsobuje solidaritu, kohéziu, súdržnosť). Odpoveď na tieto otázky hľadal v teórii rozvoja delby práce. Delbu práce chápal ako existenciu špecializovaných, vzájomne závislých úloh. Podľa Durkheima bola pre predindustriálne spoločnosti charakteristická tzv. **mechanická solidarita**. Pre industriálnu spoločnosť je zas charakteristická **organická solidarita**, v ktorej vnútorná súdržnosť sa udržiava prostredníctvom rozvinutej delby práce, ktorej výsledkom je vzájomná potreba a individualizmus jednotlivcov. Na otázku aké sily vyvolávajú spoločenskú zmenu-delbu práce treba odpoved' hľadať v demografickej hustote... vzrast spoločenskej hustoty spôsobuje, že ak sa chcú ľudia v boji o existenciu udržať, musia sa diferencovať.
- Proces zmeny v modernej spoločnosti je taký rýchly, že vyvoláva sociálne napätia a to môže byť dôvodom objavenia sa osobitého sociálneho javu – **anómie**. Anómia znamená uvoľnenie jednotlivca z noriem a pút udržiujúcich spoločenské zoskupenia a prejavuje sa pocitmi bezcieľnosti a bezúčelnosti. Moderný sociálny vývoj pretrhol kontinuitu tradičných morálnych hodnôt a noriem, ktoré dovtedy reprezentovalo náboženstvo.
- Venoval sa ako empirik výskumu samovrážd. Dokázal, že na **výskyt samovrážd** majú vplyv sociálne faktory. Výskyt samovrážd v spoločnosti je dôkazom anómie, slabej integrovanosti, individualizmu a izolovanosti.

Vývin sociológie, hlavní predstavitelia a základné sociologické teórie

Max Weber (1864-1920)

- Nemeck. Bol názoru, že ľudia nemožno skúmať rovnakými metódami ako prírodu. Rozvinul tzv. „**chápajúcu sociológiu**“, t. z., že sociálne javy treba skúmať v kontexte ich chápania každého subjektu. Treba pochopiť subjektívny zmysel správania jednotlivca.
- Weber sa venoval otázke prečo vznikol kapitalizmus v Európe a nie v inej spoločnosti. Vo svojom diele „Protestantská etika a duch kapitalizmu“ dokazuje, že kapitalizmus je dielom-dôsledkom protestantizmu.
- Ďalšou jeho významnou prácou bol **výskum byrokracie**. Weber venoval svoju pozornosť aj otázkam náboženstva, ekonomickým typom, povahe tried a iným... Z metodologického hľadiska rozpracoval **teóriu ideálnych typov**

Stručný náčrt vývoja sociológie.

- Koncom 19. storočia sa inštitucionalizovala na univerzitách, vznik Chicagskej školy 1893. Do tohto obdobia sa riešili sociológovia hlavne otázky týkajúce sa sociálnej zmeny, pozornosť sa venovala hlavne makrosociológii a veľkým sociologickým teóriám.
- Na prelome 20. storočia sa začína venovať pozornosť mikrosociologickým javom, viac sa pracuje s empirickým výskumom.
- Zlatý vek sociológie nastáva až v 50.-60. rokoch. Stáva sa najprestížnejšou sociálnou vedou, hromadne sa vyučuje na univerzitách, rozširuje svoje pôsobenie. Neskôr vznikajú príbuzné vedné disciplíny ako sociálna práca. SOCIAL WORK, ktorá sa zaoberá implementáciou ideí sociálneho štátu, a praktickou pomocou ľuďom, ktorí sa dostávajú do sociálnych problémov.
- V 70. rokoch prestíž sociológie klesá, napriek tomu, že výrazne porástla jej profesionalizácia. Nastal hromadný rast výskumov, presun od kvantitatívnych techník ku kvalitatívnemu skúmaniu.

Vývin sociológie, hlavné predstavitelia a základné sociologické teórie

Hlavné sociologické teórie

funkcionalizmus – vychádza z predstavy, že spoločnosť je celok zložený zo vzájomne závislých častí, ktoré vzájomne spolupracujú. Každá uspokojuje určitú potrebu. Sociálne javy podľa funkcionalistov treba hodnotiť podľa toho, či prispievajú k sociálnej stabilite. Všetky inštitúcie a činnosti v spoločnosti sú funkčné. *Tie, ktoré si prestávajú plniť svoje funkcie sú tzv. disfunkčné*. Disfunkcie ohrozujú spoločnosť, jej stabilitu a bránia jej rozvoju a adaptácii. Disfunkčné inštitúcie sa zakazujú a funkčné sa podporujú.

■ (predstavitelia: Comte, Spencer, Durkheim, Malinowski, Radcliffe-Brown, T.Parsons, K.Davis, R.K.Merton.)

konfliktualizmus – vychádza z predpokladu, že spoločenská dynamika sa zakladá na trvale prítomnom konflikte a teda že skupiny sa delia podľa toho, pre koho sú vlastne funkčné a pre koho už menej, či vôbec...Tí, čo sú v hornej vrstve spoločnosti, majú záujem sa tam udržať a podľa toho aj organizujú celú spoločnosť tak, aby sa im to podarilo. Legitimujú celý systém a prispôbujú jeho legitimitu, aby dosiahli stabilitu svojho statusu. Konflikt medzi vyššími a nižšími vrstvami sa nemusí vždy javiť ako násilie. V skutočnosti stačí, ak sa podarí znevýhodnené skupiny presvedčiť a uspokojiť so svojim osudom. Títo autori prehladajú harmonizujúce a konsenzuálne prvky, ktoré ľudí spájajú.

■ (K.Marx, Ch.W.Mills, L.A.Coser, R.Dahrendorf)

Spoločnosť

Čo je to spoločnosť?
Vývoj spoločností / charakteristiky modernizácie
Typológie spoločností

